

A Lost Revolution?

Rapport om textilarbetande kvinnor i Bangladesh (maj 2012)

Sammanfattning

Swedwatches studie fokuserar på konsekvenserna av låga löner och långa arbetstimmar för textilarbetare i Bangladesh, en industri där åtta av tio är kvinnor. Studien fokuserar följaktligen på de kvinnliga textilarbetarna, samtliga anställda i fabriker som exporterar till europeiska och amerikanska företag. Kvinnornas berättelser avslöjar en rad olika människorättskränkningar som delvis är konsekvenser av företagets inköpsmetoder.

Ansvarat ligger inte endast hos företagen. Men textilindustrin har sedan 30 år tillbaka spelat en viktig roll i Bangladesh och är ansvarig för sin påverkan på människor och miljö.

De internationella modeföretagen har en dubbel och motsägelsefull roll i Bangladesh. Företag som Levi's, Nike, H&M, Tesco och Walmart bidrar till miljontals arbetstillfällen. Uppförandekoder och fabrikskontroller har utvecklat industrin och höjt standarden på fabriker. Samtidigt är låga produktionskostnader den största anledningen till att företagen handlar i Bangladesh. Företagens prispress leder till en ohållbar situation där arbetarna fastnar i fattigdom.

Trots lovvärda insatser inom CSR (Corporate Social Responsibility) är grundproblemet fortfarande inte löst: de låga lönerna leder till att människor tvingas arbeta många övertidstimmar. Sysselsättningen leder inte till ökad emancipation och förbättrad livskvalitet för kvinnorna som istället är utarbetade, undernärda och berövade sina mänskliga rättigheter, samtidigt som de även ska sköta det tunga hushållsarbetet.

Mödrar separeras ofta långa perioder från sina barn på grund av långa arbetspass, undermålig barnomsorg och bristande hemförhållanden. Textilarbetarnas månadsinkomster räcker inte till att täcka de mest grundläggande behoven. De har inte råd att köpa bindor under menstruationen, sällan fisk och kött. Bristande hemförhållanden gör dem särskilt utsatta för trakasserier och övergrepp. Patriarkala strukturer, bristande kunskap om arbetares rättigheter och tidsbrist gör att många kvinnor tvekar att gå med i fackförbund.

De textilarbetande kvinnorna utgör den ekonomiska ryggraden i Bangladesh. Under 2011 exporterade landet kläder för 18 miljarder dollar. Sektorn expanderar kontinuerligt till följd av konsumenternas ändlösa efterfrågan av billigt och snabbt mode. Samtidigt förlorar Kina ordrar till den bangladeshiska marknaden, som förväntas fördubblats till 2015. Utsikterna för industrin i Bangladesh ser lovande ut.

Samtidigt ligger minimilönen stilla sedan två år på 3,000 taka per månad (240 SEK). Kvinnorna i den här studien har en medelinkomst på 4,000 taka per månad, vilket inkluderar 2-4 timmars övertid per dag. Någon lönehöjning på nationell nivå är inte i sikte. Det missnöje som uttrycks av arbetare och fackföreningar bemöts med ett systematiskt förtryck från myndigheterna. Fackföreningsledare och aktivister blir trakasserade. Ett mord inträffade senast i april 2012, då en fackföreningsaktivist försvann, torterades och hittades död.

Det är statens ansvar att de mänskliga rättigheterna respekteras. Minimilönerna inom textilbranschen i Bangladesh sätts av den officiella lönekommittén. Det tunga ansvaret för textilindustrins arbetare vilar på den bangladeshiska regeringens axlar, tillsammans med branschföreningarna BGMEA och BKMEA. Swedwatches studie visar att ett antal företag gjort enstaka försök att få regeringen att regelbundet höja

minimumlönerna. Dessa försök har dock inte besvarats och inte lett till ytterligare åtgärder från företagets sida.

Enligt internationella riktlinjer för företags ansvar bör företag respektera mänskliga rättigheter genom att:

- Identifiera och analysera risker för kränkningar av mänskliga rättigheter, förebygga och minimera dessa risker samt redogöra för hur det ska gå till.
- Göra en handlingsplan för hur företaget kan gottgöra dem vars rättigheter kränkts.

Företag bör vara medvetna hur deras verksamhet kan påverka de mänskliga rättigheterna utifrån varje sammanhang. När företag väljer att verka i Bangladesh bör kontextuella förutsättningar såsom de låga lönerna, den begränsade organisationsfriheten och den stora majoriteten kvinnliga arbetare (3 miljoner) särskilt uppmärksammas.

Studien visar att företagets CSR-strategier saknar genderperspektiv. Kunskapen om kvinnors rättigheter, deras särskilda behov och potential, är låg. Företagets CSR-arbete uppvisar även en generell brist fokus utanför fabriksväggarna. Också bland leverantörerna är kunskapen låg gällande kopplingen mellan kvinnors dåliga hälsa, höga sjuk- och frånvarotal.

Swedwatches rapport visar även att kvinnliga textilarbetare i Bangladesh är stolta över att kunna försörja familjen och många vill göra karriär inom sektorn. De tycker att standarden i fabriker är bra, med tillgång till rent dricksvatten, toaletter, behaglig temperatur och bra belysning.

Swedwatch rekommenderar företag att:

1. Verka för levnadslöner i samarbete med andra företag. Detta arbete bör involvera fackföreningar och organisationer, samt diskuteras tillsammans med regeringsrepresentanter och BGMEA/BKMEA. En tidsplan för detta bör sättas.
2. Markant förändra inköspolicys och -processer och dela kostnaderna med leverantörerna för att göra en generell löneökning möjlig på nationell nivå.
3. Tydligt ta avstånd från trakasserier av fackföreningar och fackföreningsledare. Förespråka ILO:s konventioner 87 och 99 gällande arbetares rättigheter att organisera sig.
4. Ha ett tydligt genderperspektiv när risker identifieras, strategier sätts och aktiviteter implementeras, utvärderas och övervakas.
5. Delta i projekt och initiativ tillsammans med andra intressenter.
6. Samarbeta med likasinnade företag, lokala intressenter, den bangladeshiska regeringen och andra, för att mobilisera styrkan och möjligheten att påverka.

Swedwatch rekommenderar den svenska regeringen att:

1. Förespråka OECD:s riktlinjer för multinationella företag, och särskilt understryka företagets ansvar att respektera mänskliga rättigheter.
2. Förespråka, stödja och samverka med svenska företag lokalt när de adresserar frågor som rör mänskliga rättigheter i fattigdomssammanhang. Ambassader kan spela en avgörande roll som länk mellan den privata och offentliga sfären.
3. Tillsä att handel, utveckling och utländska riktlinjer inte ligger i konflikt med varandra.
4. Samverka med andra utländska aktörer såsom biståndsmyndigheter, exportkreditinstitut och offentliga pensionsfonder för att försäkra sig om att dessa använder sitt inflytande, samt ställa krav på att företagen presenterar en handlingsplan för dess inverkan på de mänskliga rättigheterna.
5. Fokusera på frågor som rör arbetande kvinnor i framtida utvecklingssamarbeten i Bangladesh.
6. Vidhålla och följa rekommendationerna i rapporten *Resilient People, Resilient Planet: A Future Worth Choosing* (2012), skriven av FN:s högnivåpanel för global hållbarhet.